

skuggiga lägen är det särskilt tacksamt att använda bladväxter eftersom det finns färre blommande perenner att välja bland. Några exempel på perenner med vackra blad är brokfunkia, broklungört, rödbladig alunrot, lammöron, röd kvanne, lavendel, japansk malört, ormbunkar, parasollblad, randgräs, revsuga, salvia, sebragräs, silvertistel, skuggröna, sockblomma, ull-eternell.

Funkia,
Hosta.

Jorden

Utgå antingen från den jord som finns och välj växter därefter eller förbättra jorden utifrån de krav de önskade växterna har. Men de naturliga förhållandena går inte att förändra hur mycket som helst. Resultatet blir oftast bäst om man försöker anpassa växtval efter vilken naturtyp som finns runtomkring. På en torr, mager skogsmark är det svårt att anlägga en fuktäng (eller perennrabatt med kraftigt växande, näringskrävande perenner som riddarsporre och stormhatt). Och på en lerig jord ska man inte plantera surjordsväxter som t ex vivor. De flesta perenner trivs i väl-dränerad, humusrik jord. Både lerjordar och sandjordar kan förbättras med mull i någon form; kompost, torvmull, barkmull. Dräneringen är viktigt eftersom växterna

kan dö om de står för blött så att det inte kommer luft till rötterna. Men det finns förstås undantag som t ex damm- och strandväxter.

För att rabatten ska bli så lättskött som möjligt för lång tid framöver ska jorden vara fri från fleråriga ogräs som tistel, kvickrot och kirskaål. Fröogräs kan vara till besvär de första åren, innan perennerna växt till sig ordentligt, men sedan konkurreras de ut av perennerna. Marktäckande perenner är särskilt effektiva på att hämma ogräs.

Gödsling

Grundgödsla jorden före plantering med något naturligt gödselmedel t ex kogödsel, höns-gödsel eller kompost. Ett tillskott av benmjöl gynnar rotbildning och blomning. Kalk kan behövas till kalkälskande växter om jorden har ett lågt pH-värde. Surjordsväxter ska inte kalkas utan kan behöva ett tillskott av naturlig torv som är sur i sig. Ge i fortsättningen en gödselgiva varje vår i form av kompost eller höns-gödsel. På hösten kan man komplettera med benmjöl.

Skötsel

Höga perenner behöver ofta stöd för att inte knäckas av vind eller sin egen tyngd. Pinnar, nät, ringar, galler är några alternativ. Vissa perenner kan blomma om under sommaren om de klipps ner efter blomning, t ex löjtnantshjärta, stjärnflocka och binka. Annars är det en fördel att låta de frusna, nervissnade perennerna stå kvar över vintern och klippa ner dem först till våren. Dels skyddar de gamla bladen rötterna, dels kan gamla blom-

Lättodlade perenner för olika lägen - ett urval

Soligt, torrt

Aubrietia, *Aubrieta x cultorum*
Backsippa, *Pulsatilla vulgaris*
Fetblad olika arter, *Sedum* sp
Fingerört olika arter, *Potentilla* sp
Kantnepeta, *Nepeta x faassenii*
Kärleksört, *Sedum telephium*
Lavendel, *Lavandula angustifolia*
Mossflox, *Phlox subulata*
Praktstenört, *Aurinia saxatilis*
Röllika, *Achillea millefolium*
Timjan olika arter, *Thymus* sp
Tovsippa, *Anemone sylvestris*
Ulleternell, *Anaphalis triplinervis*

Soligt, fuktigt

Brokfunkia, *Hosta undulata*
Fackelblomster, *Lythrum salicaria*
Förgätmigej, *Myosotis scorpioides*
Klippstånds, *Ligularia dentata*
Lila sköldpaddsort, *Chelone obliqua*
Penningblad, *Lysimachia nummularia*
Spirstånds, *Ligularia przewalskii*
Strandiris, *Iris sibirica*
Trädgårdssmörboll, *Trollius x cultorum*

Skuggigt, torrt

Gulltörel, *Euphorbia polychroma*
Hjärtbergenia, *Bergenia cordifolia*
Jättedaggkäpa, *Alchemilla mollis*
Liljekonvalj, *Convallaria majalis*
Myskmadra, *Galium odoratum*
Nunneört, *Pseudofumaria lutea*
Nävor olika arter, *Geranium* sp
Skuggbräcka, *Saxifraga umbrosa*
Vintergröna, *Vinca minor*

Skuggigt, fuktigt

Astilbe, *Astilbe arendsi*
Broklungört, *Pulmonaria saccharata*
Daggfunkia, *Hosta sieboldiana*

Humleblomster, *Geum rivale*
Jätterams, *Polygonatum x hybridum*
Ormöga, *Omphalodes verna*
Rödkvanne, *Angelica gigas*
Silverax, *Cimicifuga racemosa*
Stjärnflocka, *Astrantia major*
Strutbräken, *Matteuccia struthiopteris*

Surjordsväxter

Blodört, *Sanguinaria canadense*
Höstgentiana, *Gentiana sinoornata*
Nunneört olika arter, *Corydalis* sp
Treblad olika arter, *Trillium* sp
Vivor olika arter, *Primula* sp

Kalkälskare

Aubrietia, *Aubrieta x cultorum*
Brudslöja, *Gypsophila paniculata*
Bräckor, *Saxifraga* sp
Fingerört olika arter, *Potentilla* sp
Lukt-pion, *Paeonia lactiflora*
Praktstenört, *Aurinia saxatilis*
Solbrud, *Helenium autumnale*
Stäpps-salvia, *Salvia nemorosa*
Värgentiana, *Gentiana acaulis*

Marktäckare

Aubrietia, *Aubrieta x cultorum*
Flocknäva, *Geranium macrorrhizum*
Hjärtbergenia, *Bergenia cordifolia*
Mossflox, *Phlox subulata*
Revsuga, *Ajuga reptans*
Rosenplister, *Lamium maculatum*
Röd sockblomma, *Epimedium x rubrum*
Silverary, *Cerastium tomentosum*
Skuggröna, *Pachysandra terminalis*
Stjärnklocka, *Campanula poscharskyana*
Timjan, *Thymus* sp
Vintergröna, *Vinca minor*
Waldsteinia, *Waldsteinia ternata*

Häckbildare

Amerikanskt älggräs, *Filipendula rubra*
Elefantgräs, *Miscanthus 'Gigantus'*
Kärrtörel, *Euphorbia palustris*
Parkslide, *Fallopia japonica*
Parkstånds, *Senecio sarraceni*
Perenn solros, *Helianthus decapetalus*
Plymspirea, *Aruncus dioicus*
Rosenflockel, *Eupatorium purpureum*
Vippvallmo, *Macleaya cordata*

ställningar innehålla frön som blir värdefull mat åt fåglar.

En del perenner som breder ut sig i sidled blir lätt glesa eller döda i mitten. Då är det dags att dela och plantera om. Plantera om vårblomande perenner på sensommaren/hösten och höstblomande på våren. Då stör man plantan minst.

Förökning

Många perenner kan sås med frö. Det gäller framförallt rena arter. Sorter där emot förökas oftast med sticklingar, genom delning eller med rotbitar för att behålla sortäktheten. Allt fler fröfirmor har numera fröer till perenner i sitt sortiment. Perenner kan sås i stort sett under hela säsongen. En del behöver en köldperiod över vintern för att gro och ska därför inte sås förrän på hösten. Uppgifter finns på fröpåsarna eller i litteratur om perenna växter.

Solveig Sidblad, text
Inger Ekrem, bild

Slitärer

Finnslide, *Aconogonon x fennicum*
Gullstav, *Ligularia stenocephala*
Mose brinnande buske, *Dictamnus albus*
Pioner, *Paeonia* sp
Plymspirea, *Aruncus dioicus*
Silverax, *Cimicifuga racemosa*
Trädgårdsriddarsporre, *Delphinium x hybridum*
Trädgårdsstormhatt, *Aconitum x bicolor*

Pioner är fina solitärperenner.

Vinterskydd

Det är oftare vinterns väta än dess köld som tar död på perenner. Vissa perenner är speciellt känsliga för fukt t ex blå bergvallmo, daggranunkel, lewisia och salvia. Skydda dem med en skiva så att inte regn och snö tränger ner och gör plantan och jorden för blöt. Lägg luftigt ris eller torra löv under skivan för att skydda mot sträng kyla. För även sträng kyla kan skada mindre härdiga perenner. Särskilt i trakter där det är ont om snö kan ett skyddande lager med torra löv och ris vara ett bra skydd.

Utgiven av

RIKSFÖRBUNDET SVENSK TRÄDGÅRD

Nytorpsvägen 34, 183 53 Täby, tel. 08/792 13 15

www.tradgard.org

En samproduktion med Koloniträdgårdsförbundet

PERENNER

Nr 22

Perenner är vackra blommor som kommer igen år från år och som vi gärna vill ha i vår trädgård. Perenn betyder just evig, beständig. Det vi kallar perenner i trädgården är de örtartade, fleråriga växterna, de som vissnar ner varje höst men alltid kommer igen till våren. Det är således bara de underjordiska delarna som övervintrar. Med perenner kan man planera så att man har olika blommande växter från vår till höst. De är för det mesta lättskötta växter bara de får rätt förutsättningar från början.

Tips för en vacker perennrabatt

Låt planeringen av rabatten ta tid. Även om det alltid går att flytta, göra om och komplettera så vinner man på att ha en grundstomme klar. Gör en skiss. Välj växter utifrån läget på rabatten. Det finns perenner för alla lägen: soligt, skuggigt, torrt, fuktigt. Beräkna hur många plantor som får plats. Placera de högsta perennerna längst bak eller i centrum av en friliggande rabatt. Plantera hellre flera plantor av samma växt än att blanda för många olika.

Man kan placera perennerna utifrån olika teman t ex färger, bladformer, höga, låga, marktäckare, gammaldags perenner,

fjärilsväxter eller rariteter. Det roligaste är nog att ha en rabatt som blommar under lång tid. Men en renodlad rabatt med t ex pioner har också sin tjusning även om den blommar under en kort tid. Den har ett friskt och vackert bladverk även efter blomningen. En perennrabatt som inte blommar hela sommaren kan förstas kompletteras med sommarblommor.

Dekorative blad

Många perenner är också odlingsvärda enbart för bladens vackra färger och former. Med sådana kan man skapa en färgrik rabatt – utan en enda blomma. I